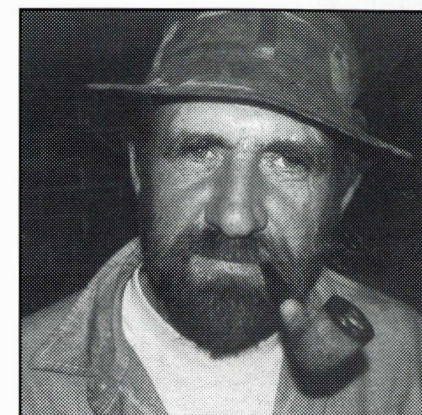

Cúrsaí Reatha,
Nuacht, Spórt,
Cláracha agus scoth
an Cheoil ó 0630 go
dtí 2300 gach lá den
bhliain FM 92-94
agus FM 102.7 ar
fud na tíre.

Scoil Sailearna

Bhí scoil bheag ceann tuí i gCoill Rua sa mbliain 1826. Riocárd Ó Maolruadh a bhí mar mhúinteoir inti. Chomh maith le scoileanna eile a bhí sa gceantar, bhí ceann acu síos an bóithrín taobh thiar do Choláiste Cholmcille, deirtear go raibh ceann eile ar an Lochán Beag taobh thiar de Tí Ned Sheáin nó Tí Turley mar a thugtar anois air. Chuir mé tuairisc go leor faoi sin agus ceaptar go bé seanteach Mháirtín William Uí Fhinneadha an scoil a bhí ansin thart ar na blianta 1852/1853.

BREANDÁN Ó TUAIRISG

Níl sé an-fhada blianta ó bhí cónaí sa teach sin, go deimhin is minic a bhí mé istigh ann. De réir an eolais a bhí bailithe ag Seán Ó Mainnín, go ndéana Dia Grásta air, ní raibh sa scoil sin ach seomra amháin a bhí 30 troigh ar fad agus 14 troigh ar leithéad, rud a fhágann comhfhéid é leis an seanteach atá le feiceáil ann inniu.

Pádraig Robinson an múinteoir a bhí sa scoil sin agus bhí os cionn trí scóir, idir bhuachaillí agus cailíní, ag freastal ann. D'íoc siad £5 an duine in aghaidh na bliana, deirtear, rud a bhí an-daor ar fad sílím fhéin. Nuair a tháinig an Canónach Ó Liatháin ar an gCnoc mar shagart paráiste ceadaíodh £11 tuarastail do Phádraig Robinson agus leabhra do na scoláirí. Chuir an Canónach tús le scoil nua sna hAille.

An chéad lá ar scoil

Is maith is cuimhneach liom an chéad lá ar thosaigh mé ar scoil, mar a thugtar anois uirthi Seanscoil Sailearna nó mar a deir an leac cloch aoil a bhí ar bhalla an dá bhinn bheaga a bhí ar thosach na scoile nach bhfuil amhlaidh níos mó - *Salerna National School*

1885. Cheap muid ar fad agus muid ag dul isteach agus amach na ndoirse sin ar feadh roinnt blianta gur tógadh an scoil an bhliain sin ach mar atá 'fhios againn anois bhí an scoil ann i bhfad roimhe sin.

Fuair muid amach é sin go gairid tar éis dúinn tús a chur le atógáil na scoile mar go raibh obair chloch déanta dhe nach raibh amhlaidh ar chuid eile dhe, agus an t-ábhar a húsáideadh freisin.

Ag an tús

Is cosúil gur tógadh an chéad chuid de scoil Sailearna timpeall 1854-55 nó go gairid in dhiaidh sin. Dhá sheomra a bhí inti agus bhí an t-eolas seo a leanas ag Seán: I mí Feabhra 1864 bhí an scoil ann; Scoil Sailearna, Uimhir Rolla 9275 agus bhí an scoil cláraithe leis an mBord Oideachais ar an lú Márta 1864.

Bhí Pádraig Ó Donnchadha ina phríomhoide sa scoil go dtí 1869 nuair a ceapadh Tomás Mac an Ultaigh ina phríomhoide. Bhí Cáit Ní Choisdealbha ina cúntóir. Scoil mheascaithe a bhí inti. An Canónach Ó Liatháin a bhí ina shagart paráiste ar an gCnoc ag an am seo. Dhá sheomra a bhí sa scoil

agus bhí na seomraí 34 troigh ar fad le 16 troigh. ar leithéad. Cuireadh tús le tógáil ar an scoil sa mbliain 1884, is dóigh liom gur seomraí breise a bhí i gceist.

Méadú

Ceapaim féin gur ag an am sin a cuireadh seomra siar as an dá sheomra a bhí ann, an seomra atá le bóithrín agus seomra eile soir ón dá sheomra. Is dóigh go raibh an obair sin déanta in 1885 agus gur cuireadh an leac chloch aoil, a lua mé níos túisce, ar bhalla na scoile. Bhíodh an scoil ar siúl sa séipéal nuair a bhí an obair thógála á déanamh.

Bhí dhá sheomra ag na buachaillí, dhá sheomra ag na cailíní ag an am seo a bhí 28 troigh ar fad agus 16 troigh ar leithéad. Chosain an obair nua seo £459 agus fritheadh £306 mar dheontas. Chosain sé £41-19-6 balla a chur timpeall gharraí na scoile.

I gceannas

Ar bhord riartha na scoile bhí an tAth. Tomás Ó Cuirrín sa Spidéal, an tAth. P. Mac Girr, Conga agus John Redington Esq, Gaillimh. An tAth Hosty an sagart paráiste a bhí

mar bhainisteoir ar an scoil. Is é a tháinig i ndiaidh an Chanónaigh Ó Liatháin.

Mary Donohue nó Máire Mhicil Hughie mar a thugtaí uirthi a ceapadh ina príomoide i scoil na gcailíní, agus bhí Miss Maxwell ina cúntóir. Is í Mary Donohue seo a phós an Máistir Ó Maicín blianta ina dhiaidh sin nuair a ceapadh ina phríomhoide i scoil na mbuachaillí é. Is minic a chloisinn mo Dhaide ag caint ar Mhacken. D'éirigh Tomás Mac an Ultaigh as múinteoireacht sa mbliain 1889 agus tháinig Jeremiah Ó Ríordáin mar mhúinteoir ina áit. An tAth. Ó Mainnín a bhí ina shéiplíneach ar an gCnoc ag an am seo agus thugadh sé cuairt ar an scoil go minic.

Ró-bheag

Ar an 24ú Iúil 1894 scríobh an tAth Hosty chuig an mBord Oideachais ag rá go raibh an scoil ró-bheag don mhéid scoláirí a bhí ag freastal uirthi. Bhí 137 buachaill i scoil na mbuachaillí agus 147 i scoil na gcailíní. An tUas. Welby a bhí ina chigire ag an am.

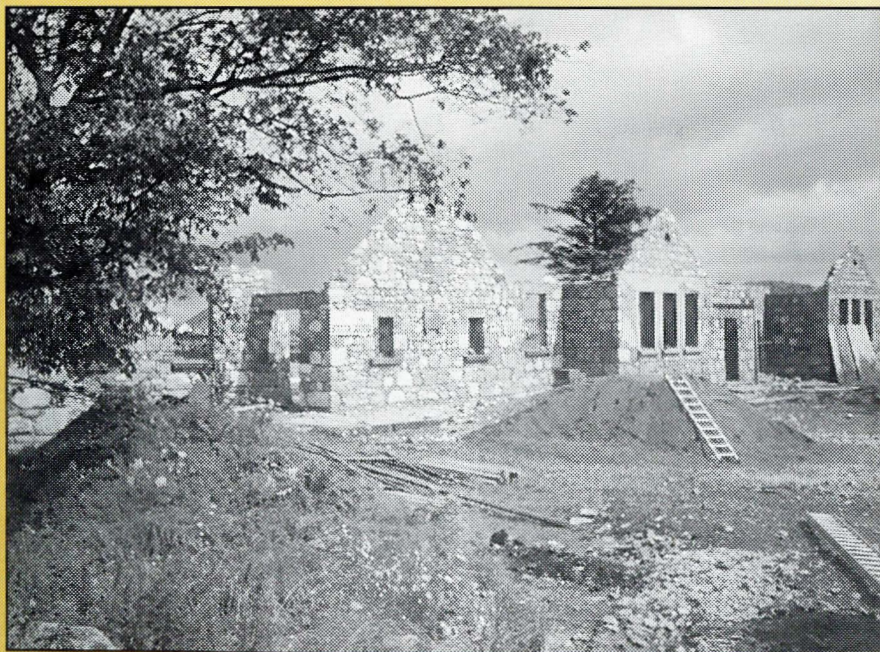
Ar an 21 Deireadh Fómhair 1903 ceapadh M i c h e á l Breathnach ina mhonatóir sa scoil. Sa mbliain 1913 bhí an tAth Ó hÉanaí tagtha mar shagart paráiste ar an gCnoc. Chuir sé cófraí nua sa scoil le feabhas a chur ar rudaí agus chosain siad £2 an ceann. Fuair sé £1-6-8 de dheontas. Chomh maith leis sin chuir sé deascanna nua sna seomraí ar chostas £13, bord nua i scoil na gcailíní a chosain 12/=-, cheithre cinn de sciatha tine, péire i scoil na mbuachaillí agus péire i scoil na gcailíní, ar chostas £6. I mí na Nollag 1912 scríobh Liam Ó Ceallaigh a rá go raibh scoil na

gcailíní i bhfad ró-bheag ach scríobh an rúnaí ar ais aige ag rá nach raibh sé ar intinn ag an mbord seomraí breise a chur leis an scoil ag an am seo - an seanscéal céanna i gcónaí is cosúil.

Méadú eile

Ceaptar gur thart ar 1924-26 a cuireadh tús le dhá sheomra eile a chur leis an scoil agus ceapadh Máire Ní Fhloinn ina dara cúntóir i scoil na gcailíní. Máire Ní Chradhfórd a bhí ina príomhoide ag an am. Ceapadh Máire Ní Chlaidhimh, nó Miss Swords mar is cuimhneach linn í, ina príomhoide ar an 9ú lá do Nollaig 1929 agus bhí sí ann go dtí 1953 gur ceapadh Máire Ní Chonghaile. Bhí Máire ann gur dhúin an scoil i 1972.

Fuair Miss Swords saol an-fhada agus bhí sí ag rá i gcónaí go mbeadh sí ag an oscailt ach mar deir Johnny Chóil Mhaidhc tháinig an bás gan cás ná cuireadh. Bhí aithne aici ar Michael Collins agus ba cara mór í le Kitty Kearnan. Thug sí cuairt orainn i mí na

Samhna 1997 nuair a chuala sí go raibh an scoil á atógáil. Go ndéana Dia Grásta uirthi. Bheadh sí 105 i mí Feabhra na bliana seo.

Is iomaí buachaill agus cailín idir 1855 agus 1972 nuair a dhún sí i gcóir saoire an tsamhradh don uair dheireadh mar *Salerna*

National School. Soir ar Shliabhán Kheane mar a bhí aithne againn ar an áit sin a chuaigh na gasúir tar éis an tsaoire ag freastal ar an scoil nua álainn seo nach raibh luch ná francach le feiceáil inti. D'fhág siad slán, nó malacht cibé cé acu, ag an seanscoil!

Deireadh na Seanscoile

Rinne an tseanscoil freastal ar chúrsaí samhradh ar feadh cúpla bliain ina dhiaidh sin agus ansin bhí sí ag caitheamh isteach an tuáille do réir a chéile. Ba le Údarás na Gaeltachta í ag an am seo agus tháinig Coiste Chomharchumann Shailearna Teo. agus Cumann Forbartha Chois Fharraige le chéile agus bheartaigh siad gan í a ligean i léig ach í a fháil ar ais ó Údarás na Gaeltachta agus í a chóiriú mar ionad pobail don sean is don óg.

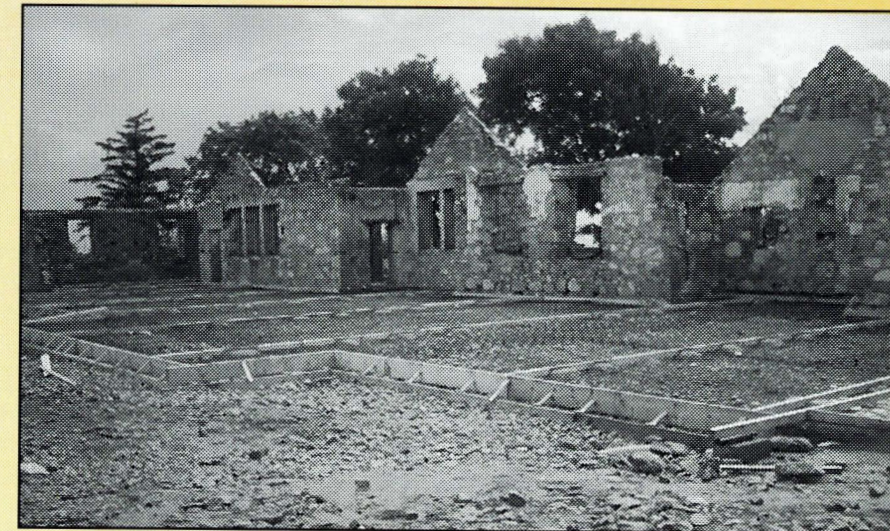
Thóg sé na blianta é sin a dhéanamh de bhrí go raibh sé an-deacair teideal a fháil ar an áit. D'éirigh linn faoi dheireadh tar éis cuid mhaith scríobh agus teileafón agus bagairt, gan trácht ar an méid cruinnithe ar pléadh an scéal acu. Faoi dheireadh ag cruinniú a bhí agam féin, Pádraic Willie Ó Fátharta, agus an tAth. Micheál Ó Flannabhra, S.P., le baill de bhord an Údaráis, agus tar éis margáil mhór, cheannaigh muid ar ais í ar £12,500. Ansin bhí muid saor le plean a dhéanamh dhi, agus chuir muid coiste beag le chéile a réitigh plean don leagan amach a bheadh uirthi. Ní raibh mórán den seanscoil fágtha ag an am seo; na ballaí ag titim go tréan.

Athfhás

Cuireadh tús le atógáil na seanscoile i mí Bealtaine 1997 agus mar seo atá an leagan amach

dhe ag breathnú isteach uirthi ón mbóthar mór. Ó chlé thiar le bóithrín tá oifig C.S.T., thaobh thoir dhe sin beidh seomra ranga ríomhaireachta agus rl. Trasna uaidh sin ó thuaidh beidh cistineach agus leithreas; ansin tá halla mór pobail le haghaidh drámaí, damhsa, scannáin, ceol, imirt chártaí agus rl. Tá sé i gceist chomh maith go mbeidh bialann i gceann thiar an Halla sin. Ina cheann thoir beidh seomra le haghaidh cruinnithe do choistí an pharáiste agus tá sé ina naiscoil freisin.

Ba cheart dhom a lua ag an am seo go bhfuil an tseanscoil i bhfad níos leithne anois ná mar a bhí agus tá dhá leithreas eile, fir agus mná, sa gcuid sin dhe. Chomh maith leis sin tá stór tógtha ó thuaidh den scoil le haghaidh trealamh agus ábhar an Chomharchumann. Thóg an obair ar fad beagán le cois dhá bhliain go leith agus san áireamh bhí leaids óga á dtraenáil le dhul amach agus an cineál seo oibre a dhéanamh in áit éigin eile. Sílim gur bhfiú an tairbhe an trioblóid i ndeireadh an lae.

Smaoineamh

Mar fhocal scoir ba mhaith liom an méid seo a rá:- Go ndéana Dia Grásta ar na buachaillí agus ar na cailíní nach maireann agus a chuaigh thrí dhoirse na scoile sin agus mar Chathaoirleach Choiste C.S.T. agus Chumann Forbartha Chois Fharraige ba mhaith liom míle buíochas a ghlacadh leis an dá Choiste, Coiste Chomharchumann Shailearna Teo. agus Cumann Forbartha Chois Fharraige a d'oibrigh chomh crua le tús a chur leis, an fo-choiste a rinne an

phleanáil agus tá buíochas mór ag dul don fhoireann oibre, agus do Nóirín agus Gearóid san oifig chomh maith. Míle buíochas do FÁS, An Roinn Ealaíon, Oidhreacht, Gaeltachta & Oileán, Fód Glas Teo., C.F. Chois Fharraige, C.S.T., LEADER M.F.G., Údarás na Gaeltachta agus chuile dhuine eile a thug tacaíocht dúinn le tús agus críoch a chur leis an obair seo.

Breandán Ó Tuairisg

